

HISTORIJAT GEOLOŠKO-RUDARSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

Gledana iz historijske perspektive geološka istraživanja koja se vrše na području NR Hrvatske već preko 100 godina, obuhvataju dva vremenska razdoblja, a granica tih vremenskih razdoblja jesu godine osnutka Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu i Sveučilišta. (1866—1872).

U onom prvom periodu do osnutka Jugoslavenske Akademije geološka i paleontološka istraživanja izvršivali su pretežno austrijski geolozi, i njihovi su radovi bili dugo vremena podloga daljnjim radovima. Geološko-paleontološka istraživanja naših područja vezana su uz imena F. Foetterle-a, F. Hauera, G. Stache-a, F. Stoliczke, E. Tietze-a, E. Mojsisovics-a, D. Stur-a, Mayr-a, Heer-a, Unger-a, Neumayr-a, Paul-a, Ettingshausen-a, Bittner-a i drugih.

Pored ovih spomenutih, geološkim istraživanjima nekih područja NR Hrvatske bavili su se i neki mađarski geolozi (područje Srijema i sjeverne Hrvatske) i neki talijanski geolozi (područje Istre i Dalmacije).

Dolaskom Gjüre Pilar-a godine 1870. u Zagreb gdje je postao sveučilišnim profesorom za geologiju i mineralogiju i ravnateljem muzeja istih struka, postavljeni su prvi temelji našoj naučnoj geologiji. Pilar je proveo neka istraživanja u Hrvatskoj, a kasnije je započeo i snimanje geološke karte Zagrebačke gore, ali taj je rad ostao nažalost nedovršen, jer je Pilar 1893. godine umro. Pilar se najradije bavio najzanimljivijim problemima geologije, ali se bavio i paleontologijom i sa ovoga mu je područja poznata radnja «Flora fossilis Suedana» koja je još i danas vrlo cijenjena.

Poslije smrti Pilar-ove preuzimlje katedru geologije i paleontologije na Sveučilištu Dr. Gorjanović koji u isto vrijeme postaje i prvi ravnatelj novo uspostavljenog odjela za geologiju i paleontologiju narodnog muzeja. Vanredno aktivan i sjajne naučne spreme pristupa smjesta naučnim istraživanjima i već 1894 izlazi njegova velika rasprava o geologiji Samoborske gore. Da bi se rad na polju geoloških istraživanja što bolje unaprijedio počinje Gorjanović odmah i sa okupljanjem mladih stručnjaka i tako se redom javljaju imena F. Koch-a, M. Salopek-a, F. Šuklje-a i J. Poljak-a i s njime započinje on svoj na široko zasnovani rad oko geološkog snimanja Hrvatske.

Nekoliko godina poslije Gorjanović-eve Geologije Samoborske gore javlja se S. Brusina sa svojom »Građom za neogensku malakologiju« i tako se pored spomenute dvojice javlja i treći naš stariji predstavnik paleontološke nauke u Hrvatskoj. Radovi ove trojice stručnjaka klasični su i mogu se staviti o bok svima radnjama koje su u to vrijeme objavljene u svjetskoj znanosti.

U drugom periodu geoloških istraživanja, t. j. nakon osnutka Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti i Sveučilišta u Zagrebu djeluju još kao aktivni istraživači i nadalje neki austrijski geolozi, od kojih se naročito ističu: Sch ubert, Kerner, B u k o w s k y i W a a g e n. Svi su se oni bavili kartografskim radom, snimanjem geološke karte Dalmacije, ali su pored toga dali i mnoštvo vrijednih podataka na paleontološkom polju, a kao izrazitog paleontologa među mladim austrijskim geolozima valja spomenuti Kittl-a koji je obradio faunu cefalopoda iz gornjo-werfenskih naslaga Muća u Dalmaciji, dok se od talijanskih paleontologa ističe svojim radovima Dainelli, De Stefani, Martelli i dr.

Gorjanović se je u mladim svojim godinama najprije dao na snimanje geoloških karata naših krajeva, i tamo već 1902 izlazi list »Vinica« u mjerilu 1:75.000, a dvije godine kasnije izlaze listovi »Rogatec-Kozje« i »Zlatar-Krapina« u istom mjerilu, dok 1908 izlazi list »Zagreb«, istoga mjerila. Te četiri karte snimio je Gorjanović sam, a onda je rad slabijega zdravlja prepustio kartiranje mladim svojim suradni-

cima. Te je karte uspio izdati tek nakon teške borbe sa geološkim zavodom u Budimpešti.

U isto vrijeme sa izdavanjem lista »Zagreb« pada i osnatak »Geološkoga povjerenstva za Hrvatsku i Slavoniju«, i to povjerenstvo zapravo je prvi početak našega sadanjega Instituta. To je povjerenstvo konačno 3. VII. 1909. potvrđeno, i sada je na Povjerenstvo prenešen sav rad na snimanju geoloških karata u mjerilu 1:75.000 pa je zaista i izišlo još 16 listova toga mjerila, tako da postoji svega 20 listova toga mjerila, koje je najvećim dijelom izradio F. Koch.

Da bi se rezultati terenskih radova mogli publicirati, osniva Gorjanović i glasilo Povjerenstva, i to »Vijesti geološkog povjerenstva« i prvi svezak od svega 6 njih izlazi već 1911. Zadnji, šesti svezak, izišao je 1916 u jeku prvoga svjetskog rata, a nakon sloma austro-ugarske monarhije, osniva se odlukom tadanje Pokrajinske vlade, Odjeljenja za Prosvjetu i Vjere br. 47.390 od 7. XI. 1922. Geološki zavod u Zagrebu kao direktan nastavak Geološkog povjerenstva koje je ukinuto.

I Geološki zavod nastavio je publiciranjem rezultata naučnih istraživanja i to u svojim publikacijama »Vijesti geološkog zavoda«. Geološki zavod u Zagrebu postojao je kao samostalna ustanova do 1931 godine, kada je ukinut i prenešen sa cjelokupnom imovinom u Beograd.

Od spomenutog glasila Geološkog zavoda izišlo je do likvidacije zavoda 1931 godine svega 3 broja i to za god. 1925/26, 1927/28 i 1929. U »Vijestima Geološkog zavoda« nalazimo cijeli niz vrlo vrijednih rasprava iz svih područja geologije, a suradnici su bili: Dr. Gorjanović, Dr. J. Poljak, Dr. L. Marić, Dr. F. Šuklje, Dr. V. Petković, Dr. V. Laskarev, Dr. M. Luković, F. Koch, T. Jakšić, Dr. F. Tućan, Jelenko Mihajlović i dr.

Za »Vijesti Geološkog zavoda« u zamjenu dobivao je Geološki zavod cijeli niz vrlo vrijednih stranih časopisa i publikacija.

Nije potrebno posebno isticati da su pojedini naši stručnjaci i nakon osnivanja Jugoslavenske Akademije znanosti i umjetnosti u Zagreb usvoje radove objavljivali kako u »Radu Ju-

goslovenske Akademije znanosti i umjetnosti» tako i u posebnim »Prirodoslovnim Istraživanjima« gdje se naročito ističu radnje Dra. M. Salopeka, Dra. F. Šuklje-a i Dra. J. Poljaka, i to radovi prve dvojice stručnjaka sa područja paleontologije i stratigrafije, a radnje potonjega sa područja speleologije.

Dakako da isto tako nije potrebno posebno isticati da su mnogi stručni radovi kako sa područja opće geologije, tako i stratigrafije i paleontologije, objavljeni i u »Glasniku Hrv. prirodoslovnoga društva«, u Zagrebu počevši od 1866 pa na ovamo, i tu se ističu radovi F. Kocha, J. Poljaka, F. Šukljea i dr.

Ukidanje Geološkog zavoda u Zagrebu 1931 i prenosom njegovim u Beograd nastavlja se rad naših stručnjaka objavljivanjem radova u »Vesniku Geološkog instituta«.

Osnutkom Banovine Hrvatske osnovan je inicijativom prof. Dra. F. Šuklje-a ponovno Geološki zavod u Zagrebu. Osnovna zadaća zavoda bila je više gajenje strogo znanstvene geologije, dok je manja pažnja bila posvećena praktičnim problemima. Kako je kratko vrijeme nakon osnutka zavoda nastupila okupacija, razumljivo je, da je rad zavoda praktički skoro bio onemogućen, iako su pojedini stručnjaci prema postojećim minimalnim mogućnostima ipak u »Viestniku« stručnom glasilu zavoda dali svoje naučne priloge. Od toga su »Viestnika« ugledala svjetlo dana svega 3 broja u dva sveska.

Nakon Oslobođenja Geološki je zavod nastavio sa svojim radom. Međutim, planirani razvoj privrede i velike potrebe praktične naravi koje su bile stavljene pred geološku nauku uopće, imperativno su nalažale potrebu reorganizacije Geološkog zavoda, jer Geološki zavod u tadanjoj formi nije odgovarao stvarnim potrebama. Kao prvi korak u reorganizaciji Ministarstva industrije i rudarstva.

U isto je vrijeme Geološkom zavodu pripojen i »Zavod za istraživanje zemlje« Ministarstva industrije i rudarstva, koji je bio zadužen vođenjem svih montan-geoloških istraživanja. I taj je zavod bio osnovan po nekadanjoj Banskoj Vlasti, Odjelu za rudarstvo godine 1939. Rat i okupacija onemogućile su ovom zavodu bilo kakovu spomena vrijednu aktivnost, a

nakon Oslobođenja odlazak skoro svih dotadanih stručnjaka, montan-geologa, učinio je da je zavod bio nesposoban za samostalan rad, i zbog toga je i bio uklopljen u Geološki zavod, kao sastavni njegov dio. Taj je zavod imao i arhiv rudišta i relativno dobro uređen kartografski odjel, i taj odjel u velike danas olakšava pravilno odvijanje rada današnjega Instituta.

Osim spomenutoga zavoda pripojen je Geološkom zavodu u mjesecu maju 1947 i nekadanji »Zavod za rude, goriva i metale u rgiju« koji je osnovan također od nekadanje Banjske vlasti godine 1939. Nakon Oslobođenja taj je zavod privremeno bio priklopljen Institutu za industrijska istraživanja, Ministarstva industrije i rudarstva (isprva kao rudarsko-metalurški a kasnije kao anorgansko-tehnološki odjel toga Instituta), a pripojenjem njegovim našem Institutu formiran je kao Kemijski odjel.

Prije nego što je provedeno spajanje svih spomenutih zavoda u Geološki zavod u maju 1947 godine pokušao je Geološki zavod da u postojećoj svojoj organizaciji rješava pojedine probleme, naročito probleme industrije, i tako je 1945 godine rađeno na problemima kaolina i problemima ugljena, a 1946 skoro isključivo na problemima ugljena.

Reorganizacijom Geološkoga zavoda koja je provedena u maju 1947 godine, iz osnova je promijenjen smjer rada zavoda i prilagođen potrebama privrede. Reorganizacijom promijenjen je i naslov zavoda u »Geološko-rudarski institut Ministarstva industrije i rudarstva«.

Kao svoje osnovne zadatke Institut je uzeo slijedeće:

Naučno-praktična istraživanja i pronalaženje rudnih industrijskih i ostalih ekonomskih važnih sirovina, građevinskog materijala, mineralnih i industrijskih voda;

Kontrola svih istražnih radova, prikupljanje i sređivanje svih objavljenih i neobjavljenih podataka, koji se odnose na naše mineralno blago;

Evidencija cjelokupnog mineralnog blaga NR Hrvatske, voda i građevinskog materijala;

Obavljanje svih geoloških radova na području primjenjene geologije, nadalje geofizike i geokemije, koji su radovi potrebni

za razvitak našega saobraćaja, poljoprivrede, industrijskim preduzećima i ostalim ustanovama;

Proučavanje i laboratorijsko ispitivanje kaustobiolita, minerala, industrijskih i kemijskih sirovina, građevinskog materijala, i voda, radi upoznavanja sastava i mogućnosti njihovog racionalnog iskorišćavanja;

Izdavanje detaljnih i preglednih geoloških, rudarskih i ostalih karata raznih mjerila;

Objavljivanje naučnih i naučno-praktičnih radova u vezi sa gore spomenutim istraživanjima;

Prikupljanje, proučavanje i sređivanje mineraloškog, petrografskog i paleontološkog materijala, mineralnog materijala i građevinskog materijala radi dokumentacije tih radova.

Savezno svemu što je iznešeno, Geološko-rudarski institut ima iza sebe dugu i zanimljivu prošlost, a kako je danas potreba za objavljivanjem stručnih radova veća nego igda prije, započinje se sada sa izdavanjem ovoga »Geološkog Vjesnika«, koji predajemo javnosti.

U Zagrebu, dne 25. siječnja 1948.

**Geološko-rudarski institut
Ministarstva industrije i rudarstva**